

УДК 65.012:658:001

Г. Є. Павлова,

д. е. н., професор, декан факультету обліку і фінансів,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1400-7348>

М. В. Кравченко,

д. е. н., професор, професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово
економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6942-0914>

А. Ю. Сірко,

к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3791-9435>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.4.27

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ БАЗИС ФІНАНСОВОЇ АНАЛІТИКИ У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

H. Pavlova,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Accounting and Finance,
Dnipro State Agrarian University of Economics, Dnipro, Ukraine

M. Kravchenko,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Accounting, Taxation and Management
of Financial and Economic Security, Dnipro State Agrarian University of Economics, Dnipro, Ukraine

A. Sirko,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian University of Economics, Dnipro, Ukraine

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF FINANCIAL ANALYSIS IN STRATEGIC ENTERPRISE MANAGEMENT

Поглиблення ринкових перетворень, активізація інтеграційних процесів і посилення нестабільності зовнішнього фінансового середовища обумовлюють зростання значущості фінансової аналітики у системі управління підприємством.

Метою статті є формування та обґрунтування теоретико-методологічних засад розвитку фінансової аналітики в управлінні бізнесом, що забезпечують комплексну й результативну підтримку управлінських рішень на всіх рівнях організаційної структури. Особлива увага приділяється інтеграції класичних методів фінансового аналізу з інноваційними цифровими інструментами, зокрема технологіями Big Data та алгоритмами машинного навчання, що набувають актуальності в умовах зростання конкуренції та економічної турбулентності.

Методологічний базис фінансової аналітики ґрунтується на синтезі системного, процесного та стратегічного підходів, що забезпечує узгодження фінансових показників із загальною моделлю управління підприємством. У дослідженні обґрунтовано напрями вдосконалення фінансової аналітики як складової управлінської системи в умовах нестабільного ринкового середовища. Доведено, що її слід розглядати не лише як інструмент ретроспективної оцінки результатів діяльності, а як стратегічну платформу підтримки управлінських рішень — від оперативного до стратегічного рівня.

Підкреслено, що фінансова аналітика є визначальним елементом стратегічного менеджменту підприємства, оскільки дає змогу здійснювати комплексну оцінку фінансового стану, виявляти сильні та проблемні аспекти діяльності, ідентифікувати ризики та визначати перспективи розвитку.

Запропоновані підходи формують інтегровану систему аналітичного забезпечення управління, яка поєднує фінансову, управлінську та стратегічну аналітику. Її впровадження сприятиме підвищенню ефективності використання ресурсів, зміцненню фінансової стабільності та посиленню конкурентних позицій підприємств. Таким чином, розвиток фінансової аналітики на засадах цифровізації є необхідною передумовою сталого розвитку та довгострокової конкурентоспроможності бізнесу в сучасному економічному середовищі.

The deepening of market reforms, the intensification of integration processes, and the increasing instability of the external financial environment are leading to a rise in the importance of financial analytics in the enterprise management system.

The purpose of this article is to formulate and justify the theoretical and methodological foundations for the development of financial analytics in business management, which provide comprehensive and effective support for management decisions at all levels of the organizational structure. Particular attention is paid to the integration of classical methods of financial analysis with innovative digital tools, in particular Big Data technologies and machine learning algorithms, which are becoming increasingly relevant in the context of growing competition and economic turbulence.

The methodological basis of financial analytics is based on a synthesis of systemic, process, and strategic approaches, which ensures the alignment of financial indicators with the overall enterprise management model. The study substantiates directions for improving financial analytics as a component of the management system in an unstable market environment. It has been proven that it should be considered not only as a tool for retrospective assessment of performance, but also as a strategic platform for supporting management decisions — from the operational to the strategic level.

It is emphasized that financial analytics is a decisive element of strategic management of an enterprise, as it allows for a comprehensive assessment of the financial condition, identification of strengths and weaknesses, identification of risks, and determination of development prospects.

The proposed approaches form an integrated system of analytical support for management, combining financial, managerial, and strategic analytics. Its implementation will contribute to more efficient use of resources, strengthen financial stability, and enhance the competitive position of enterprises. Thus, the development of financial analytics based on digitalization is a necessary prerequisite for sustainable development and long-term business competitiveness in the modern economic environment.

Ключові слова: теоретико-методологічний базис, фінансова аналітика, стратегічне управління, підприємство.

Key words: theoretical and methodological basis, financial analytics, strategic management, enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах господарювання підприємства дедалі більше усвідомлюють необхідність побудови системи управління бізнесом на основі комплексної та науково обґрунтованої фінансової аналітики. Ефективне прийняття управлінських рішень потребує використання теоретично вивірених підходів і методологічного інструментарію, що забезпечують прогнозу-

вання фінансових результатів, оцінювання ризиків і визначення стратегічних орієнтирів розвитку.

Поглиблення ринкових трансформацій, інтеграційні процеси та зростання нестабільності зовнішнього фінансового середовища зумовлюють підвищення ролі фінансової аналітики в системі управління бізнесом. Саме вона формує інформаційно-аналітич-

ну основу для реалізації економічного потенціалу підприємства, раціонального використання фінансових ресурсів, оцінювання тенденцій змін фінансового стану та обґрунтування перспективних управлінських рішень.

У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження теоретико-методологічних засад розвитку фінансової аналітики, що передбачає уточнення її концептуальних положень, удосконалення методів аналізу та інтеграцію аналітичних процедур у загальну систему стратегічного й оперативного управління бізнесом.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Сучасна наукова література демонструє зростаючий інтерес до питань удосконалення фінансової аналітики як ключового елементу системи управління бізнесом. Значна частина досліджень зосереджена на розширенні теоретико-методологічної бази та інтеграції сучасних цифрових технологій і методів аналізу даних з метою підвищення ефективності управлінських рішень.

У численних роботах наголошується на трансформації класичних підходів до фінансового аналізу, адаптованих до умов динамічного та конкурентного бізнес-середовища. Фінансові показники розглядаються не лише як інструмент оцінки минулих результатів, але й як механізм стратегічного прогнозування та підтримки прийняття управлінських рішень з урахуванням комплексного впливу внутрішніх і зовнішніх факторів підприємницької діяльності.

Вагомий внесок у розроблення теоретичних та методичних питань щодо фінансового аналізу здійснили вітчизняні та зарубіжні дослідники, зокрема: О. Я. Базилінська [1], Д. В. Біленко [7], Н. В. Буркіна [7], Ю. А. Гайбура [2], М. І. Гордієнко [4], В. Дерій [6], М. Кулинич [3], І. Матвійчук [3], Є. Д. Матвійчук [5], Т. О. Мулик [4], Г. Є. Павлова [5], Т. Писаренко [3], В. Ю. Рудакова [5], В. Савчук [6], А. В. Сидорова [7], С. М. Халатур [5] та ін.

Міжнародні публікації підкреслюють не лише технічний аспект аналітичних методів, а й їх стратегічну роль у підвищенні ефективності управлінських рішень і формуванні конкурентних переваг підприємств. Вітчизняні наукові роботи також розкривають теоретико-методологічні основи фінансового та управлінського аналізу, акцентуючи увагу на необхідності узгодження методів аналітики з інформаційними

потребами управління та специфікою бізнес-середовища.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Сучасні дослідження свідчать про тенденцію до інтеграції класичних і новітніх методів фінансового аналізу, широкого впровадження цифрових технологій та переосмислення ролі фінансової аналітики як стратегічного інструменту управління бізнесом. Це обумовлює формування нових теоретико-методологічних підходів, здатних забезпечити ефективну аналітичну підтримку управління підприємствами в умовах зростаючої нестабільності та конкуренції. Попри значний прогрес у розвитку теоретико-методологічних основ фінансової аналітики, у сучасній науковій літературі залишаються окремі питання, які потребують подальшого дослідження та практичного обґрунтування, а саме недостатньо вивчено інтеграцію традиційних методів фінансового аналізу з сучасними цифровими технологіями, зокрема алгоритмами машинного навчання та аналітикою великих даних, у системи управління бізнесом. Існуючі дослідження здебільшого акцентують увагу на окремих аспектах, не формуючи комплексного методологічного підходу, що забезпечував би стратегічну аналітичну підтримку прийняття рішень на всіх рівнях управління.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті ставить завдання розробити теоретико-методологічні підходи до розвитку фінансової аналітики в системі управління бізнесом, які забезпечують комплексну та ефективну аналітичну підтримку прийняття управлінських рішень на всіх рівнях підприємства, зокрема шляхом інтеграції традиційних методів фінансового аналізу з сучасними цифровими технологіями, такими як великі дані (Big Data) та алгоритми машинного навчання, в умовах зростаючої нестабільності та конкуренції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасні умови функціонування бізнесу характеризуються високим рівнем нестабільності, глобалізаційними викликами та зростаючою конкуренцією. За таких обставин ключовою умовою ефективного управління підприємством стає наявність розви-

неної системи фінансової аналітики, здатної забезпечити керівництво релевантною, своєчасною та прогностично орієнтованою інформацією. Фінансова аналітика перестає бути лише інструментом оцінювання минулих результатів і трансформується в стратегічний компонент управління бізнесом [1].

У теоретичному аспекті фінансова аналітика розглядається як система знань, методів і процедур, спрямованих на виявлення закономірностей формування фінансових результатів, оцінювання фінансового стану та прогнозування розвитку підприємства. Методологічною основою фінансової аналітики є поєднання системного, процесного та стратегічного підходів, що дозволяє інтегрувати фінансові показники в загальну модель управління підприємством. Такий підхід забезпечує зв'язок між фінансовими ресурсами, бізнес-процесами та стратегічними цілями [2].

Фінансова аналітика є невід'ємною складовою системи управління будь-яким підприємством, оскільки забезпечує ефективну аналітичну підтримку прийняття управлінських рішень. Основна мета її проведення полягає у комплексній оцінці фінансового стану підприємства та формуванні обґрунтованої стратегії для досягнення поставлених цілей. Фінансова аналітика дозволяє виявити сильні та слабкі сторони підприємства, оцінити ризики та потенційні можливості, а також розробити ефективні напрями його розвитку.

Визначення фінансової аналітики підкреслює його комплексний характер: це вивчення фінансового стану підприємства з метою оцінки досягнутих фінансових результатів, що проводиться за допомогою методів фінансового аналізу на основі даних фінансової звітності [5].

У науковій літературі приділяється значна увага ролі фінансової аналітики в системі управління підприємством. Зокрема, Мулик Т. О., Гордієнко М. І. пропонують різні підходи до визначення цього поняття: фінансова аналітика це зовнішній та внутрішній аналіз результатів діяльності та фінансового стану підприємства, фінансових відносин, сукупності фінансових ресурсів та їх потоків у єдиному виробничо-торговельному процесі або фінансова аналітика це один із інструментів дослідження ринку та забезпечення конкурентоспроможності підприємства, що дозволяє здійснювати раціональний роз-

поділ матеріальних, трудових і фінансових ресурсів [4].

Таким чином, фінансова аналітика виступає не лише інструментом оцінки минулих результатів, а й ключовим механізмом стратегічного управління, що інтегрує аналітичні дані в процес прийняття ефективних управлінських рішень та розвитку підприємства. Традиційні методи фінансового аналізу — горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний, трендовий та факторний аналіз — залишаються базовими інструментами оцінювання діяльності підприємства. Вони дають змогу досліджувати структуру активів і капіталу, фінансову стійкість, ліквідність, рентабельність і ділову активність. Проте в умовах динамічного ринку ці методи потребують доповнення сучасними цифровими інструментами, здатними обробляти великі масиви різномірних даних у режимі реального часу.

Розвиток цифрових технологій, зокрема Big Data та алгоритмів машинного навчання, відкриває нові можливості для фінансової аналітики. Використання великих даних дозволяє залучати до аналізу не лише бухгалтерську та фінансову звітність, а й інформацію з операційних систем, CRM, ринкових платформ, соціальних мереж та зовнішніх джерел. Це забезпечує комплексне бачення фінансово-економічних процесів і підвищує точність управлінських рішень [7].

Розглянемо основні причини, чому фінансова аналітика є ключовим інструментом у системі управління бізнесом:

— по-перше, вона дозволяє оцінити ефективність діяльності підприємства з точки зору фінансового стану. Завдяки використанню різних фінансових показників можна визначити, наскільки підприємство здатне своєчасно виконувати свої зобов'язання та ефективно використовує наявні ресурси;

— по-друге, проведення фінансового аналізу допомагає завчасно виявляти потенційні ризики та загрози для бізнесу. Наприклад, він дає змогу оцінити рівень ризику при інвестуванні коштів у той чи інший проект або напрямки діяльності;

— по-третє, результати аналізу формують основу для планування подальшого розвитку підприємства. Керівництво отримує можливість більш раціонально розподілити ресурси та визначити пріоритетні напрями роботи. Крім того, фінансовий аналіз дозволяє перевірити виконання запланованих показників та

Таблиця 1. Методи оцінки ефективності та виявлення сильних і слабких сторін підприємства

Метод	Інструмент
Коефіцієнтний аналіз	- коефіцієнт ліквідності - коефіцієнт фінансової стійкості - коефіцієнт рентабельності - коефіцієнт оборотності
Порівняльний аналіз	- проведення порівняння показників свого підприємства зі своїми конкурентами або порівняти з середніми в галузі в якій працює підприємство - здійснення порівняння власного підприємства в даний момент з показниками попередніх періодів, щоб побачити напрям його розвитку
Аналіз фінансової звітності	- баланс - звіт про фінансові результати - звіт про рух грошових коштів
Аналіз прийняття управлінських рішень	- бюджетний аналіз - аналіз рентабельності окремих видів продукції або послуг - аналіз ефективності інвестиційних проектів

оцінити правильність прийнятих управлінських рішень [6].

Загалом, фінансовий аналіз дає комплексну картину фінансового стану підприємства, виявляючи його сильні та слабкі сторони, що дозволяє приймати обґрунтовані та зважені управлінські рішення на основі реальних даних. Основні методи оцінки ефективності та виявлення сильних і слабких сторін підприємства під час проведення фінансового аналізу наведені у таблиці 1.

Фінансова аналітика є ключовим елементом теоретико-методологічного базису стратегічного управління підприємством, оскільки забезпечує системний контроль за його фінансовим станом і результатами діяльності. Вона створює інформаційне підґрунтя для формування та коригування стратегії розвитку, дає змогу керівництву своєчасно виявляти стратегічні загрози й можливості та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

У межах фінансової аналітики виділяють зовнішній і внутрішній аналіз, які відрізняються за змістом, інформаційною базою та ціллювою спрямованістю. Зовнішній фінансовий аналіз ґрунтується переважно на публічній фінансовій звітності й орієнтований на зовнішніх стейкхолдерів — інвесторів, кредиторів, партнерів, органи державного регулювання. Його завданням є оцінка фінансової стійкості, платоспроможності та інвестиційної привабливості підприємства з позицій стратегічної надійності [3].

Внутрішній фінансовий аналіз, своєю чергою, є інструментом стратегічного менеджменту та орієнтований на управлінський персонал підприємства. Він спрямований на глибоку оцінку фінансового потенціалу, динаміки ключо-

вих показників, виявлення сильних і слабких сторін, а також обґрунтування стратегічних альтернатив розвитку. Саме внутрішній аналіз забезпечує зв'язок між фінансовими результатами та стратегічними цілями підприємства, формуючи методологічну основу для ефективного стратегічного управління.

У системі стратегічного управління підприємством фінансова аналітика виконує функцію інформаційно-методологічної основи прийняття рішень. Зовнішній фінансовий аналіз спрямований на оцінку вартості та структури майна підприємства, його фінансової стійкості, платоспроможності та ефективності використання капіталу на основі офіційної фінансової звітності. Його результати формують уявлення про стратегічну надійність і інвестиційну привабливість підприємства з позицій зовнішніх стейкхолдерів.

Інтеграція традиційних і цифрових методів формує нову модель фінансової аналітики — гібридну аналітичну систему, яка поєднує класичні інструменти фінансового аналізу з можливостями штучного інтелекту. У межах такої системи фінансова аналітика стає не лише засобом контролю, а й активним інструментом стратегічного управління, що підтримує ухвалення рішень на оперативному, тактичному та стратегічному рівнях.

Особливої ваги набуває роль фінансової аналітики в управлінні ризиками та забезпеченні фінансової стійкості підприємства. Цифрові інструменти дозволяють моделювати сценарії розвитку подій, оцінювати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів та адаптувати стратегію до змін середовища. Таким чином, фінансова аналітика перетворюється на ключовий елемент адаптивного управління бізнесом [6].

На основі вище викладеного, можна стверджувати, що фінансова аналітика є ключовим інструментом стратегічного менеджменту підприємства. Вона дозволяє комплексно оцінити фінансовий стан, ідентифікувати сильні та слабкі сторони, визначити ризики й можливості розвитку. На основі показників ліквідності, рентабельності, фінансової стійкості та застосування зовнішнього і внутрішнього аналізу підприємство отримує змогу своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища та забезпечувати стабільне функціонування і довгостроковий розвиток.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У ході дослідження обґрунтовано теоретико-методологічні підходи до розвитку фінансової аналітики в системі управління бізнесом в умовах зростаючої нестабільності та конкуренції. Доведено, що фінансова аналітика має розглядатися не лише як інструмент оцінки минулих результатів, а як стратегічна платформа підтримки управлінських рішень на всіх рівнях підприємства — від оперативного до стратегічного.

Запропоновані підходи формують цілісну систему аналітичної підтримки управління, яка поєднує фінансову, управлінську та стратегічну аналітику. Така система сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів, зміцненню фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємств. Отже, розвиток фінансової аналітики на основі цифровізації є необхідною умовою сталого функціонування та довгострокового розвитку бізнесу в сучасних економічних умовах.

Література

1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: ЦУЛ, 2016. 327 с.
2. Гайбура Ю. А. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, 2021. 176 с.
3. Кулинич М., Матвійчук І., Писаренко Т. Актуалізація завдань обліку та аналізу в умовах цифрових зрушень економіки. Економічний часопис Волинського національного університету імені Л. Українки. 2021. № 3 (27). С. 29—35. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2021-03-29-35>
4. Мулик Т. О., Гордієнко М. І. Методичні підходи до управлінського аналізу в умовах інтеграційних процесів. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 7. С. 7—19.

5. Халатур С. М., Павлова Г. Є., Рудакова В. Ю., Матвійчук Є. Д. Методичні аспекти управління фінансовою стійкістю аграрних підприємств в умовах їх діджиталізації. Агросвіт. 2021. № 21—22. С. 19—26. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.21.19>

6. Савчук В., Дерій В. Релевантна аналітика — визначальний чинник ефективного управління діяльністю підприємства. Вісник економіки. 2023. Вип. 4. С. 104. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.104>

7. Сидорова А. В., Біленко Д. В., Буркіна Н. В. Бізнес-аналітика: навчально-методичний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2019. 104 с.

References

1. Bazylińska, O. Ya. (2016), *Finansovyi analiz: teoriia ta praktyka* [Financial analysis: theory and practice], 2nd ed, Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
2. Haibura, Yu. A. (2021), *Finansovyi analiz* [Financial analysis], PDAU, Kamianets-Podilskyi, Ukraine.
3. Kulynych, M. Matviichuk, I. and Pysarenko, T. (2021), "Actualization of accounting and analysis tasks in the context of digital shifts in the economy", *Ekonomichnyi chasopys Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni L. Ukrainky*, vol. 3 (27), pp. 29—35. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2021-03-29-35>
4. Mulyk, T. O. and Hordienko, M. I. (2017), "Methodological approaches to management analysis in the context of integration processes", *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, vol. 7, pp. 7—19.
5. Khalatur, S. M., Pavlova, H. Ye., Rudakova, V. Yu. and Matviichuk, Ye. D. (2021), "Methodological aspects of managing the financial stability of agricultural enterprises in the context of their digitalization", *Ahrosvit*, vol. 21—22, pp. 19—26. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.21.19>
6. Savchuk, V. and Derii, V. (2023), "Relevant analytics is a determining factor in effective management of enterprise activities", *Visnyk ekonomiky*, vol. 4, pp. 104 DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.104>
7. Sydorova, A. V. Bilenko, D. V. and Burkina, N. V. (2019), *Biznes-analytika: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Business analytics: educational-methodical manual], Donetsk natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stusa, Vinnytsia, Ukraine.

Отримано редакцією журналу / Received: 05.02.26

Процеженовано / Revised: 10.02.26

Схвалено до друку / Accepted: 17.02.26